

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI ELM VƏ TƏHSİL NAZİRLİYİ
XƏZƏR UNİVERSİTETİ
HASVET BAYTARLIQ TƏBABƏTİ FAKÜLTƏSİ
BAYTARLIQ TƏBABƏTİ DEPARTAMENTİ

BAYTARLIQ İCTİMAİ SAĞLAMLIĞININ ELMİ ƏSASLARI
SİLLABUS

Tədris ili və semestri
2026/27-ci tədris ilinin payız semestri

Müəllim: Aygün Qənbərzadə

Razılaşdırılmışdır:

Təsdiq edirəm:

Departament müdiri:

Dr. Səbinə Məmmədova

Baytarlıq ictimai sağlamlığının elmi əsasları

Ümumi məlumat	Fənnin adı, kodu və kreditlərin sayı	VEP 715 Baytarlıq ictimai sağlamlığının elmi əsasları, 8 AKTS
	Departament	Baytarlıq Təbabəti
	Proqram	Magistr
	Tədris semestri	2026/27-ci tədris ilinin payız semestri
	Fənni tədris edən müəllim	Aygün Qənbərzadə
	E-mail:	aygunium@gmail.com
	Telefon:	
	Dərs otağı/Cədvəl	
	Məsləhət saatları	Tələbələrle razılaşmadan sonra vaxt təyin ediləcək
Prerekvizitlər	---	
Tədris dili	Azərbaycan	
Fənnin növü	---	
Dərsliklər və əlavə ədəbiyyat	Əsas ədəbiyyat: 1. Thrusfield, M. & Christley, R. (2018). Veterinary Epidemiology (4th ed.). Wiley-Blackwell. 2. Narayan, K.G., Sinha, D.K. & Singh, D.K. (2023). Veterinary Public Health & Epidemiology. Springer. 3. Bedi, J.S., Vijay, D. & Dhaka, P. (2022). Textbook of Zoonoses. Wiley. 4. Collins, D.S. & Huey, R.J. (2015). Gracey's Meat Hygiene (11th ed.). Wiley-Blackwell. 5. FAO, UNEP, WHO & WOAHA (2022). One Health Joint Plan of Action (2022-2026). https://doi.org/10.4060/cc2289en 6. FAO, WHO & WOAHA (2019). Taking a Multisectoral, One Health Approach: A Tripartite Guide to Addressing Zoonotic Diseases in Countries. https://www.who.int/publications/i/item/9789241514934 7. FAO & WHO (2023). General Principles of Food Hygiene (CXC 1-1969). Codex Alimentarius. https://doi.org/10.4060/cc6125en 8. WOAHA. Terrestrial Animal Health Code. Online edition. https://www.woah.org/en/what-we-do/standards/codes-and-manuals/terrestrial-code-online-access/ 9. WHO, FAO, WOAHA & UNEP (2023). A Guide to Implementing the One Health Joint Plan of Action at National Level. https://www.who.int/publications/i/item/9789240082069 10. WHO (2025). NAPHS for All: A Country Implementation Guide for National Action Plan for Health Security (2nd ed.). https://www.who.int/publications/i/item/9789240104983 11. WHO (2026). Global Action Plan on Antimicrobial Resistance 2026-2036. https://www.who.int/news/item/25-05-2026-the-world-health-assembly-adopts-updated-global-action-plan-on-antimicrobial-resistance-(2026-2036)	

12. WOAHA (2025). WOAHA Standards, Guidelines and Resolutions on Antimicrobial Resistance. <https://www.woah.org/en/what-we-do/global-initiatives/antimicrobial-resistance/>
13. FAO, UNEP, WHO & WOAHA (2026). Quadripartite Guidance on One Health Integrated Surveillance of AMR and Use. <https://www.woah.org/en/document/quadripartite-guidance-on-one-health-integrated-surveillance-of-antimicrobial-resistance-and-use/>
14. Codex Alimentarius. Code of Hygienic Practice for Meat (CXC 58-2005). <https://www.fao.org/fao-who-codexalimentarius/codex-texts/codes-of-practice/en/>
15. Codex Alimentarius. Microbiological Risk Assessment (CAC/GL 30-1999) and Risk Management (CXG 63-2007). <https://www.fao.org/fao-who-codexalimentarius/codex-texts/guidelines/en/>
16. Codex Alimentarius. Principles and Guidelines for National Food Control Systems (CXG 82-2013). <https://www.fao.org/fao-who-codexalimentarius/codex-texts/guidelines/en/>
17. Azərbaycan Respublikasının "Qida təhlükəsizliyi haqqında" və "Baytarlıq haqqında" qanunları. <https://e-qanun.az>
18. Azərbaycan Respublikasının Qida Təhlükəsizliyi Agentliyi (AQTA). Normativ sənədlər və hesabatlar. <https://afsa.gov.az>
19. OHHLEP (2022). One Health: A new definition for a sustainable and healthy future. PLOS Pathogens, 18(6), e1010537. <https://doi.org/10.1371/journal.ppat.1010537>
20. Jones, K.E. et al. (2008). Global trends in emerging infectious diseases. Nature, 451, 990-993. <https://doi.org/10.1038/nature06536>
21. Karesh, W.B. et al. (2012). Ecology of zoonoses: natural and unnatural histories. The Lancet, 380, 1936-1945. [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(12\)61678-X](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(12)61678-X)
22. Havelaar, A.H. et al. (2015). WHO Global Estimates of the Burden of Foodborne Disease in 2010. PLoS Medicine, 12(12), e1001923. <https://doi.org/10.1371/journal.pmed.1001923>
23. Antimicrobial Resistance Collaborators (2022). Global burden of bacterial AMR in 2019. The Lancet, 399, 629-655. [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(21\)02724-0](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(21)02724-0)
24. Zinsstag, J., Schelling, E., Waltner-Toews, D. & Tanner, M. (2011). From "one medicine" to "one health" and systemic approaches to health and well-being. Preventive Veterinary Medicine, 101(3-4), 148-156. <https://doi.org/10.1016/j.prevetmed.2010.07.003>
25. Plowright, R.K., Parrish, C.R., McCallum, H., Hudson, P.J., Ko, A.I., Graham, A.L. & Lloyd-Smith, J.O. (2017). Pathways to zoonotic spillover. Nature Reviews Microbiology, 15(8), 502-510. <https://doi.org/10.1038/nrmicro.2017.45>
26. Robinson, T.P., Bu, D.P., Carrique-Mas, J. et al. (2016). Antibiotic resistance is the quintessential One Health issue. Transactions of the Royal Society of Tropical Medicine and Hygiene, 110(7), 377-380. <https://doi.org/10.1093/trstmh/trw048>

Əlavə ədəbiyyat:

	27. Zinsstag, J., Schelling, E., Crump, L., Whittaker, M., Tanner, M. & Stephen, C. (2021). One Health: The Theory and Practice of Integrated Health Approaches (2nd ed.). CABI. 28. Buncic, S. (2006). Integrated Food Safety and Veterinary Public Health. CABI. 29. Biswas, R., Singh, A.P., Singh, M. & Samanta, I. (Eds.) (2026). Concept of One Health and Zoonoses. Springer.
Kursun təsviri	“Baytarlıq ictimai sağlamlığının elmi əsasları” fənni baytarlıq elminin bilik, metod, bacarıq və resurslarının insan sağlamlığının qorunması və yaxşılaşdırılması məqsədilə tətbiqinin elmi və praktiki əsaslarını öyrədir. Fənn baytarlıq ictimai sağlamlığının anlayışını, tarixi inkişafını, məqsəd və vəzifələrini, əhatə dairəsini və əsas fəaliyyət istiqamətlərini əhatə edir. Xüsusi diqqət zoonoz xəstəliklərin epidemiologiyası, diaqnostikası, profilaktikası və nəzarətinə, qida təhlükəsizliyinin təmin edilməsinə, heyvan mənşəli qida məhsullarının gigiyenasına, ətraf mühit və içməli su təhlükəsizliyinə, ictimai sağlamlıq fəvqəladə hallarına hazırlıq və cavab tədbirlərinə yönəldilir. Fənn çərçivəsində epidemiologiyanın elmi əsasları, epidemioloji nəzarət və monitorinq sistemləri, xəstəlik ocaqlarının epidemioloji araşdırılması, risk analizinin prinsipləri və risklərin idarə olunması, qida zəncirinin “fermadan süfrəyə” yanaşması əsasında idarə edilməsi, HACCP prinsipləri, antimikrob rezistentliyin qarşısının alınması və idarə olunması, habelə yeni yaranan, təkrar yayılan və transsərhəd xəstəliklərə nəzarət məsələləri nəzərdən keçirilir. Fənnin mühüm istiqamətlərindən biri “Vahid Sağlamlıq” (One Health) konsepsiyasının öyrənilməsi və insan, heyvan və ətraf mühit sağlamlığı arasındakı qarşılıqlı əlaqələrin qiymətləndirilməsidir. Bu çərçivədə ÜST, FAO, WOAİ və digər beynəlxalq qurumların rolu, beynəlxalq əməkdaşlıq və idarəetmə mexanizmləri, baytarlıq ictimai sağlamlığı xidmətlərinin təşkili, qanunvericilik və iqtisadi aspektlər, həmçinin müasir məlumat analitikası və rəqəmsal yanaşmaların ictimai sağlamlıq qərarlarının qəbulunda tətbiqi izah edilir.
Kursun məqsədləri	Ümumi məqsəd Kursun əsas məqsədi tələbələrdə baytarlıq ictimai sağlamlığının elmi əsasları haqqında sistemli və integrativ anlayış formalaşdırmaq, heyvan, insan və ətraf mühit sağlamlığı arasındakı qarşılıqlı əlaqələri elmi əsaslarla təhlil etmək bacarığı qazandırmaq və əldə olunan bilik və bacarıqların xəstəliklərin profilaktikası və nəzarəti, qida təhlükəsizliyinin təmin edilməsi və ictimai sağlamlığın qorunması istiqamətində tətbiqini öyrətməkdir. Xüsusi məqsədlər • baytarlıq ictimai sağlamlığının anlayışını, əhatə dairəsini və "Vahid Sağlamlıq" konsepsiyasını, habelə beynəlxalq əməkdaşlıq mexanizmlərini tələbələrə tanıtmmaq; • epidemioloji nəzarət, zoonoz xəstəliklərin profilaktikası və nəzarəti, yeni yaranan və transsərhəd xəstəliklər üzrə elmi yanaşmaları öyrətmək; • risk analizi, qida təhlükəsizliyi və heyvan mənşəli məhsulların gigiyenası sahəsində nəzəri və praktiki bilikləri təqdim etmək;

	• antimikrob rezistentlik, biotəhlükəsizlik, ictimai sağlamlıq fəvqəladə hallarına hazırlıq və baytarlıq xidmətlərinin təşkili üzrə bilik və bacarıqları inkişaf etdirmək; • tələbələrdə elmi ədəbiyyatla işləmək, məlumatları tənqidi təhlil etmək və müasir məlumat analitikasından istifadə etmək bacarıqlarını formalaşdırmaq.		
Təlimin nəticələri	Kursun sonunda tələbələr...: • baytarlıq ictimai sağlamlığının əsas fəaliyyət sahələrini və onun ictimai sağlamlıq sistemindəki rolunu konkret nümunələr əsasında izah edə biləcəklər; • insan, heyvan və ətraf mühit sağlamlığı arasındakı əlaqələri "Vahid Sağlamlıq" konsepsiyası çərçivəsində təhlil edə və beynəlxalq əməkdaşlığın rolunu dəyərləndirə biləcəklər; • epidemioloji nəzarət sistemlərindən əldə olunan məlumatları şərh edə və müvafiq nəzarət tədbirlərini elmi əsaslarla təklif edə biləcəklər; • zoonoz, yeni yaranan və transsərhəd xəstəliklərin yayılma risklərini qiymətləndirə və profilaktika tədbirlərini planlaşdırma biləcəklər; • risk analizinin mərhələlərini (qiymətləndirmə, idarəetmə və kommunikasiya) konkret ssenari üzərində tətbiq edə biləcəklər; • qida təhlükəsizliyi və HACCP sistemlərinin, habelə heyvan mənşəli məhsullara baytarlıq-sanitariya nəzarətinin tətbiqini qiymətləndirə biləcəklər; • antimikrob rezistentliyə qarşı mübarizədə baytar həkimin və "Vahid Sağlamlıq" yanaşmasının rolunu əsaslandırma biləcəklər; • xəstəlik ocaqlarının epidemioloji araşdırılması və ictimai sağlamlıq fəvqəladə hallarına cavab tədbirlərinin əsas prinsiplərini izah edə biləcəklər; • sahə üzrə elmi ədəbiyyatı sistemli şəkildə axtarır tənqidi qiymətləndirə və nəticələri icmal məqaləsi formasında sintez edərək təqdim edə biləcəklər.		
Tədris metodları	Mühazirə		x
	Praktik tapşırıqlar		x
	Qrup müzakirəsi		x
	Flipped classroom		x
	Case study (situasiya təhlili)		x
	Debat və etik dilemma müzakirələri		x
Qiymətləndirmə	Komponentləri	Tarix/son müddət	Faiz (%)
	İcmal məqaləsi (Review article) və təqdimat	Semestr ərzində	10
	Yoxlama işi (Quiz)	Semestr ərzində	5
	Aktivlik	Semestr ərzində	10
	Case study və etik dilemma	Semestr ərzində	5
	Aralıq imtahanı	Semestrin ortasında	30
	Final imtahanı	Semestrin sonunda	40
	Yekun		100
	Dərsin təşkili		

Qaydalar (Tədris siyasəti və davranış)	- Fənn və tədris prosesi ilə bağlı ümumi məlumatlar semestrin əvvəlində tələbələrə təqdim ediləcəkdir. - Yeni mövzular əyani vəsaitlərdən (PPT təqdimatlar və video materiallar) istifadə edilməklə izah ediləcəkdir. - Aralıq və yekun imtahanlardan əvvəl tələbələrin mövzuları mənimsəmə səviyyəsi yoxlama işləri (Quiz) vasitəsilə qiymətləndiriləcəkdir. - Tələbələrin əvvəlki mövzuları mənimsəmə səviyyəsi hər dərsdə şifahi və yazılı sorğular vasitəsilə qiymətləndiriləcək və semestrin sonunda tələbənin fəallıq balı formalaşdırılacaqdır. - Semestr ərzində hər bir tələbə seçilmiş mövzu üzrə icmal məqaləsi (review article) hazırlayaraq təqdim edəcəkdir. Tapşırığın əsas məqsədi tələbələrin elmi tədqiqat və akademik yazı bacarıqlarını inkişaf etdirmək, elmi ədəbiyyatın sistemli axtarışı, seçilməsi və tənqidi qiymətləndirilməsi, məlumatların sintezi və elmi mənbələrə düzgün istinad edilməsi üzrə bacarıqlar formalaşdırmaqdır. Tələbələr seçilmiş mövzu üzrə mövcud elmi ədəbiyyatı təhlil etməli, əsas elmi nəticələri ümumiləşdirməli, mövcud biliklərdəki boşluqları müəyyənləşdirməli və əldə olunan nəticələr əsasında elmi qənaət və tövsiyələr irəli sürməlidirlər. Tapşırıq tələbələrin nəzəri bilikləri təhlil və tətbiq etmə, problemləri qiymətləndirmə və elmi əsaslandırılmış qərarlar qəbul etmə bacarıqlarının inkişafına xidmət edir. Tapşırıq yazılı məqalə şəklində (ədəbiyyat siyahısı istisna olmaqla 5 səhifə) və şifahi təqdimat (15 dəqiqə, müzakirə daxil olmaqla) formasında təqdim edilir. Semestrin əvvəlində tapşırığın hazırlanması ilə bağlı giriş seminarı keçirilir və qiymətləndirmə meyarları (rubrika) əvvəlcədən tələbələrə təqdim olunur. İcmal məqaləsinin mövzuları və hazırlanmasına dair ətraflı tələblər dərs zamanı müzakirə edilir. Davamiyyət Tələbələrin bütün dərslərdə iştirakı vacibdir. Üzrlü səbəbdən (xəstəlik, ailə vəziyyəti və s.) dərstdə iştirak edə bilməyən tələbə bu barədə məlumatı fakültə dekanlığına təqdim etməlidir. 25%-dən artıq dərs buraxan tələbələr imtahana buraxılmırlar. Dərsə gecikmələr və ya digər dərs pozuntuları Dərsə 10 dəqiqədən artıq gecikən tələbəyə qaib yazılır və tələbə dərs saatında iştirak edə bilər. Yoxlama işi (Quiz) Müəllimə və dekanlığa qabaqcadan məlumat verilən səbəblərdən yoxlama işində iştirak etməyən tələbə yoxlama işini növbəti həftədə yazı bilər. İmtahanlar Tələbənin imtahanda iştirakı və ya imtahanın buraxılması ilə bağlı bütün məsələlər fakültə rəhbərliyi tərəfindən həll olunur. Aralıq və yekun imtahanı mövzuları tələbələrə imtahandan öncə verilir. İmtahanlar kumulyativ xarakter daşıyır. Yekun imtahanda əsasən aralıq imtahanından sonra tədris olunan mövzulara üstünlük verilir, lakin əvvəlki mövzular üzrə integrativ suallara da yer verilə bilər. İmtahan qaydalarının pozuntuları Aralıq və yekun imtahan zamanı köçürmək, köçürməyə cəhd etmək və imtahanın gedişini pozmaq qadağandır. Bu qaydaya riayət etməyən tələbələrin imtahan işi ləğv edilir və tələbəyə həmin imtahan üzrə 0 (sıfır) bal verilir. Fənni bitirmək qaydası
--	---

	Universitetin qaydalarına müvafiq olaraq kursu bitirmək üçün ümumi müvəffəqiyyət faizi 65% və yuxarı hesab edilir. Kəsiri olan tələbə bu fənni növbəti semestr və ya növbəti il təkrarən götürə bilər. Tələbələrin davranış qaydaları Dərs zamanı dərs prosesini və etik qaydaları pozmaq, həmçinin tələbələr arasında icazəsiz müzakirələr və mobil telefonlardan istifadə qadağandır.
--	---

MÖVZULAR ÜZRƏ SAATLARIN TƏXMINİ BÖLGÜSÜ VƏ TƏQVİM- TEMATİK PLAN

Həftələr	Mövzuların adı	Dərsliklər
I	Baytarlıq ictimai sağlamlığına giriş, əsas fəaliyyət sahələri və funksiyaları	2 (səh. 1-20), 19 (link)
II	“Vahid Sağlamlıq” (One Health) konsepsiyası, beynəlxalq əməkdaşlıq və idarəetmə mexanizmləri	2 (səh. 369-386), 5 (link), 6 (link), 19 (link), 24 (səh. 148-156)
III	Baytarlıq ictimai sağlamlığında epidemiologiyanın elmi əsasları və epidemioloji göstəricilər	1 (səh. 28-41), 2 (səh. 35-41, 87-97)
IV	Epidemioloji tədqiqatlar, nəzarət sistemləri və epidemioloji məlumatların təhlili	1 (səh. 201-250), 2 (səh. 77-86, 99-110, 157-163), 8 (link), 13 (link)
V	Xəstəlik ocaqlarının epidemioloji araşdırılması	1 (səh. 604-632), 2 (səh. 139-148), 8 (link)
VI	Zoonoz xəstəliklər: epidemiologiya, ötürülmə və profilaktika	3 (səh. 1-8), 6 (link), 21 (səh. 1936-1945), 25 (səh. 502-510)
VII	Yeni yaranan, təkrar yayılan və transsərhəd xəstəliklər	3 (səh. 125-128), 8 (link), 20 (səh. 990-993), 21 (səh. 1936-1945), 25 (səh. 502-510)
ARALIQ İMTAHANI		
VIII	Baytarlıq ictimai sağlamlığında risk analizi və risklərin idarə olunması	8 (link), 15 (link)
IX	Qida təhlükəsizliyi və “fermadan süfrəyə” yanaşma	2 (səh. 185-200), 7 (link), 16 (link), 22 (link)
X	Heyvan mənşəli qida məhsullarının gigiyenası və baytarlıq-sanitariya nəzarəti	4 (səh. 185-222), 7 (link), 14 (link)
XI	HACCP və qida təhlükəsizliyinin preventiv idarə olunması	4 (səh. 219-222), 7 (link)
XII	Antimikrob rezistentlik və onun One Health çərçivəsində idarə olunması	11 (link), 12 (link), 13 (link), 23 (səh. 629-655), 26 (səh. 377-380)
XIII	Ətraf mühit sağlamlığı, peşə riskləri və bioloji və kimyəvi təhlükələr	2 (səh. 43-61), 5 (link)

XIV	İctimai sağlamlıq fəvqəladə halları, biotəhlükəsizlik və cavab tədbirləri	6 (link), 8 (link), 10 (link)
XV	Baytarlıq ictimai sağlamlığı xidmətləri, qanunvericilik və müasir yanaşmalar	8 (link), 9 (link), 16 (link), 17 (link), 18 (link)
FİNAL İMTAHANI		